

Rudolf Steiner: Poslední proslov

Milí přátelé,

včera a především jsem k vám nemohl promluvit. Ale dnešní michaelskou náladu, která pak musí také nazítří vyzářit do našich srdci, do našich duší, jsem přece jen nechtěl pominout, aniž bych alespoň krátce, milí přátelé, k vám nepromluvil.

Mohu to učinit jen zásluhou oddané péče lékařky a přítelkyně paní lty Wegmanové. Doufám tedy, že přece jen dnes budu schopen říci to, co bych vám rád pověděl právě při této příležitosti.

V poslední době jsme přece, milí přátelé, hodně mluvili o tom, jak michaelská síla proudí do duchovního dění lidstva na Zemi. A bude jistě náležet k nejkrásnějším úspěchům, řekl bych, antroposofického výkladu znamení doby, budeme-li jednou schopni připojit správně sladěné michaelské svátky k jiným svátkům v roce. Bude to však možné teprve tehdy; až mohutnost michaelské myšlenky, kterou dnes lidé teprve vycitují, tuší, až mohutnost této michael-

ské myšlenky přejde do určitého počtu duší, které potom pro takovou slavnostní náladu vytvoří správné lidské východisko.

V současné době, v michaelské době můžeme vyvolat michaelskou náladu tím, že se oddáváme přípravným myšlenkám na budoucí dobu michaelského svátku lidstva. A takové přípravné myšlenky v nás ožijí zejména tehdy, podíváme-li se na to, co jsme viděli působit během dlouhých časových údobí zčásti na Zemi, zčásti v nadsmyslových světech, aby se připravilo to, co během tohoto století mohou vykonat ony duše, které se skutečně cítí být přitahovány v té pravé náladě k michaelskému proudu, co mohou vykonat pro vývoj lidstva. Vy, milí přátelé, pokud se poctivě přikláníte k antroposofickému hnutí, náležíte k těmto duším.

A snažím se právě v posledních týdnech učinit vám pochopitelným to, co bylo obsahem mých výkladů, zejména v těch rozpravách, v nichž jsem mluvil o některých věcech z karmy Antroposofické společnosti.

Nyní můžeme poukázat na něco, a uděláme to právě dnes, co nám před duši předvede bytosti, které úzce souvisejí a stále více budou souviset s tím, co zde bylo líčeno jako michaelský proud. Pohlédneme na bytosti, které alespoň ve dvou postupných inkarnacích budou mít velký vliv na většinu lidstva, avšak teprve poznáme-li je jako postupnou inkarnaci jedné bytosti, spojí se v cosi jednotného.

Podíváme-li se duchovním pohledem zpět do dávných dob, vynoří se nám v židovské tradici prorocká přirozenost Eliášova. Víme, jak tato předpovídající síla proroka Eliáše významně určovala cíl starozákonního národa, a tím lidstva vůbec. Ukázali jsme přece na to, jak se během doby ona bytost, která tu byla v Eliášovi, znovu objevila v nejdůležitějších bodech

vývoje lidstva tak, že jí mohl sám Kristus Ježíš poskytnout zasvěcení, kterého se jí mělo dostat pro vývoj lidstva, jak se bytost Eliášova znovu objevila v Lazarovi-Janovi, což je jedna a táž bytost, jak to již víte z mé knihy „Křesťanství jako mystická skutečnost“.

Dále jsme viděli, že se tato bytost znovu objevila v onom světovém malíři, který právě mystérium Golgoty uměl tak nesmírně působivým způsobem vyjádřit svým uměleckým výrazem. A potom jsme viděli, jak to, co jako sama podstata křesťanství žilo v hluboce křesťanských impulzech v Raffaleovi a pronikalo je barvou a formou, jak to znovu ožilo v básníku Novalisovi. Jak to, co bylo v nejkrásnějších barvách a formách postaveno před lidstvo Raffaelem, znovu překrásnými slovy ožilo v básníku Novalisovi. V postupném sledu bytostí vidíme, jak se ideou inkarnace spojují v jednotu.

Víme, neboť jsem zde často upozorňoval na tyto věci, jak člověk, když prošel branou smrti, vstupuje do hvězdných světů. Jak to, co v zevním fyzickém smyslu označujeme jako hvězdy, je pouze vnějším projevem duchovních světů, které se na nás dolů nejen dívají, ale působí ve všech vývojových činech lidstva. Víme, že tam člověk prožívá sféru měsíční, merkurskou, sféru venušinu, sluneční, marsickou, jupiterskou, saturnskou, aby se opět vrátil k pozemskému bytí, až s bytostmi těchto sfér a s těmi lidskými dušemi, které procházejí posmrtným životem, zpracuje svoji karmu.

Podívejte se z tohoto hlediska na Raffaela, procházejícího branou smrti, jak se svým svítícím uměním, které jako hvězdy zářilo již zde na Zemi, vstupuje do oblasti hvězdných světů, do oblasti duchovního vývoje. Tu, moji milí přátelé, zpozorujeme, jak Raffael vstupuje do měsíční sféry, kde navazuje vztah s těmi duchy, kteří zde žijí a kteří jsou duchovními individualitami prvotních velkých učitelů lidstva, jejichž moudrostí byl Raffael ještě jako Eliáš hluboce inspirován. Vidíme Raffaela v pospolitosti s těmito měsíčními bytostmi a se všemi dušemi, s nimiž prodělal, prožil dřívější pozemské stupně, vidíme, jak se zde duchovně sjednocuje se vším, co je duchovními prapočátky Země, se vším bytostným, co vůbec umožnilo člověčenství a prostoupení pozemskosti božským živlem. Vidíme Raffaela takřka ryze mezi svými, spojeného s těmi, s nimiž za Eliášova bytí pobýval nejraději, protože to byli ti, kteří na počátku pozemského bytí stanovili tomuto pozemskému životu cíl. Potom vidíme, jak prochází merkurskou sférou, kde spolu s velkými kosmickými léčiteli vytváří pro svoji duchovnost všechno, co jej již jako vložka uschopnilo vytvářet v barvě a linii vše tak nekonečně zdravé. To všechno, co Raffael vůbec namaloval na plátno či na stěnu pro velkou útěchu lidí, pro nekonečné nadšení chápajících lidí, co tak svítilo a zářilo, to vše se mu projevilo v celé kosmické souvislosti, v níž se to může stát vlivem průchodu bytostmi merkurské sféry.

A tak byl Raffael, který na Zemi rozvinul takovou lásku k umění, který se zcela vyčerpával v lásce k barvě a linii, potom přenesen do sféry Venuše, která ho také s láskou přenesla do onoho slunečního bytí, které žilo v něm, v jeho nám dosud neznámých inkarnacích, do onoho slunečního bytí, jímž jako prorok Eliáš podal lidstvu prostřednictvím svého národa velké

prorocké pravdy.

Vidíme, jak ve sluneční sféře může zase intimně prožívat, teď jiným způsobem než tehdy, když byl na Zemi druhem Krista Ježíše, to, co prožil, když se zasvěcením Kristem Ježíšem stal z Lazara Janem. A vidíme, jak zří do své kosmické proměny lidského srdce vzařovat to, co potom jako Raffael v třípytivém jasu světla namaloval pro věřící Ježíše Krista.

A potom vidíme, jak plnost moudrosti v jupiterské sféře proniká vše, co takto přijal v základu svého života. Vidíme, jak je schopen v moudrosti srůst s takovými duchy, jako je pozdější Goethe, a také s takovými duchy, kteří byli sice více nebo méně na nepravých cestách, přesto však převáděli do své magické složky to, čím je podstata světa a myšlení světa, vidíme jej, jak tam vytváří základy svého magického idealismu ve spoluprožívání evoluce pozdějšího Eliphase Leviho. Vidíme, jak se účastní všeho, co žilo na druhé straně ve Swedenborgovi.

A jedno je pozoruhodné, moji milí přátelé, hluboce významné.

Herman Grimm, osobnost Raffaelovi zcela oddaná, čtyřikrát začal psát Raffaelův životopis. Zatímco život Michelangela podal tak nádherně uceleně, nikdy se nedostal k tomu, aby ukázal Raffaelův pozemský život tak, aby jej to uspokojilo. To, co Herman Grimm ve vztahu k Raffaelovu životu vykonal, bylo podle jeho pojetí vždy nedokonalé.

A tak vyšla jeho první kniha o Raffaelově životě, která se měla stát Raffaelovým životopisem. Čím je tato kniha?

Podává jen opětný otisk starých anekdot Vasariho o Raffaelovi. To není Raffaelův životopis, nýbrž něco docela jiného. Podává obraz toho, čím se Raffael stal teprve po smrti zde na Zemi v uctívání, v uznání a v chápání lidí. Herman Grimm vypravuje to, co si lidé o Raffaelovi mysleli, co si o něm v průběhu staletí mysleli Italové, Francouzi, Němci. Vypráví životopis Raffaelovy ideje, žijící dále na Zemi po jeho smrti jako představa Raffaela. Nalézají přístup k tomu, co z Raffaela zůstalo v lidech jako vzpomínka, jako uctívání, jako chápání. Nenalézají možnost vylíčit skutečný Raffaelův pozemský život.

A když už čtyřikrát začal, řekl si, že to jediné, co lze pro Raffaela osobně udělat, je vlastně jen to, že napíše, jak jeden obraz přechází do druhého, jako by byl namalován nadsmyslovou bytostí, která se svým pozemským životem vlastně skutečně nedotkla Země. Jsou zde tedy obrazy, a popisujeme-li, co je vyjádřeno ve vnitřním obsahu těchto obrazů, jak následuje jeden po druhém, tu si Raffaela, který ty obrazy namaloval, můžeme úplně odmyslet. A tak Herman Grimm, když krátce před svou smrtí mluvil o Raffaelovi a ještě jednou se pokusil o něm napsat, mluvil vlastně jen o jeho obrazech, nikoliv o Raffaelově pozemské osobnosti.

Tato pozemská osobnost Raffaelova byla přece zcela proniknuta tím, moji milí přátelé, co její duši dal Lazar-Jan, aby to v barvě a linii vyplynulo pro lidstvo. A jak žila tato bytost dál?

Žila tak, že jistým způsobem mohla ještě jednou absolvovat Raffaelův život v Novalisovi, opět jen s třicetiletou dobou života. A tak vidíme bytost vzešlou z Eliáše-Jana, seslanou k lidem na Zemi jako posla michaelského proudu, jak se lidstvu objevila ve dvou různých, mladě umírajících formách jako Raffael a Novalis, připravující tak uměleckým způsobem

michaelskou náladu.

A potom vidíme veliké Raffaelovo umění vynořit se ve strhujícím, tak hluboce k srdcím promlouvajícím Novalisově básnictví. A lidská srdce se mohla proniknout vším, co skrze Raffaela viděly lidské oči, neboť to znovu ožilo v Novalisovi. Pozorujeme-li Novalise, pak právě v něm doznívá Raffaelův život, tak jemně pociťovaný Hermanem Grimmem. Novalis sám je ještě mladý, když mu v mladých letech umírá jeho milovaná. Jakým pozemským životem chce žít, když mu zemřela? Sám to vyjadřuje tak, že jeho pozemský život má být umíráním za ní. Chce již nyní přejít do nadsmyslna, už znovu chce žít Raffaelovým životem, nedotýkat se Země, ale v básnictví vyžít svůj magický idealismus, nedotčený pozemským životem.

A necháme-li na sebe působit to, co dal vplynout do Fragmentů, vidíme, že to působí tak hluboce proto, že všechno, co máme před sebou v bezprostřední smyslové skutečnosti, co mohou na Zemi vidět lidské oči a co na Zemi můžeme pociťovat jako krásné v Novalisově básnictví, co žije v jeho duši jako magický idealismus, jeví se nám téměř v nebeském básnickém třpytu. I to nejméně hmotně významné dovede nechat svou duchovní září znovu ožít pomocí svého básnicko-magického idealismu! A tak právě v Novalisovi vidíme zářivého předchůdce onoho michaelského proudu, milí přátelé, který vás má všechny vést, kdy žijete na Zemi, i potom, až projdete branou smrti. Najdete pak všechny ty bytosti, o kterých jsem dnes mluvil v du-

chově-nadsmyslovém světě, najdete všechny ty, s kterými máte připravovat dílo, jež se má uskutečnit na konci tohoto století a které má lidstvo vyvést z velké krize, v níž se nalézá.

Toto dílo, velké, mohutné proniknutí michaelskou silou, michaelskou vůlí, představuje to, co předchází vůli Kristovu, sílu Kristovu, aby tuto sílu Kristovu správným způsobem vštíplilo pozemskému životu. A jedině tehdy může tato michaelská síla skutečně zvítězit nad démonem - drakem, kterého přece také dobře znáte, jestliže se vy všichni, kteří jste takto ve světle do sebe přijali michaelskou myšlenku a uchovali ji oddaným srdcem a v opravdové lásce, budete snažit tuto michaelskou slavnostní náladu tohoto roku učinit východiskem toho, co se s veškerou silou, s veškerou mocí této michaelské myšlenky může v duši nejen projevit, nýbrž ve všech vašich skutcích oživit. Potom budete věrnými služebníky této michaelské myšlenky, potom se můžete stát ušlechtilými pomocníky toho, co se má v pozemském vývoji uplatnit v michaelském smyslu vlivem antroposofie.

Bude-li v nejbližší době michaelská myšlenka plně žít alespoň ve čtyřikrát dvanácti ušlechtilých lidech, kteří však mohou mít takové poznání nikoliv jen sami ze sebe, ale působením Goetheana v Dornachu, a povstanou-li v těchto čtyřikrát dvanácti lidech vůdci pro michaelskou slavnostní náladu, potom se můžeme dívat na světlo, které se v budoucnu v lidstvu rozšíří michaelským proudem a michaelskou činností.

Aby tomu tak bylo, milí přátelé, k tomu jsem se snažil vzchopit se, abych vám to dnes řekl alespoň těmito krátkými slovy. Na víc by mně dnes moje síly nestačily. Toto nechť dnes promlouvá k vašim duším, abyste tuto michaelskou myšlenku

přijali ve smyslu toho, co může cítit srdce věrné Michaelovi. A když se objeví Michael, oděný zářivým rouchem Slunce, ukazuje nám na to, co se má stát, aby se toto Michaelovo světelné roucho mohlo stát světovými slovy, která jsou slovy Kristovými, která jsou světovými slovy, jež mohou světový Logos proměnit v Logos lidský.

Proto ať zní k vám dnes moje slova takto:

***Vy, kteří jste vzešli z moudrosti Slunce, vy,
zářící a milostí svou obdařující světy,***

***vy, duchové moci, myšlením bohů jste
předurčeni
být skvoucím Michaelovým šatem.***

***On, posel Kristův, posel svaté vůle
světové, která nese lidi, ve vás udává směr!***

***Vy, jasné bytosti, přebývající v éterných
světech, přineste lidem slovo Kristovo.***

***Tak se zjevuje Kristův zvěstovatel
žíznícím duším, v touze čekajícím.
Jim ať září vaše světelné slovo ve
světovém období lidského ducha.***

***Vy, žáci duchovního poznání,
přijměte moudrý pokyn Michaelův,
přijměte slovo lásky světové vůle
účinně do nejvyšších cílů své duše.***

Dornach, 28. září 1924